

Sprawozdanie z Kongresu Historyków Języka *Językoznawstwo historyczne – w poszanowaniu przeszłości, w trosce o przyszłość,* Katowice, 13–15 kwietnia 2016

W kwietniu 2016 roku Instytut Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego zaprosił badaczy dziejów języka do Katowic na pierwszy w dziejach Kongres Historyków Języka. Kongresowi przyświecało hasło: *Językoznawstwo historyczne – w poszanowaniu przeszłości, w trosce o przyszłość*. To naukowe spotkanie odbyło się w dniach 13–15 kwietnia 2016 roku pod honorowym patronatem Wiceprezesa Rady Ministrów, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego Jarosława Gowina, Jego Magnificencji Rektora Uniwersytetu Śląskiego prof. dra hab. Wiesława Banysia, Wojewody Śląskiego Jarosława Wierczorka oraz Rady Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk. W Kongresie uczestniczyło ponad 120 historyków języka ze wszystkich polskich ośrodków naukowych: Białegostoku, Bydgoszczy, Częstochowy, Gdańska, Gorzowa Wielkopolskiego, Katowic, Krakowa, Lublina, Łodzi, Opola, Poznania, Rzeszowa, Szczecina, Siedlec, Tarnowa, Torunia, Warszawy, Wrocławia, Zielonej Góry, a także z zagranicy: z Grodna (Białoruś) i Salzburga (Austria).

Uczestników Kongresu powitała prof. dr hab. Magdalena Pastuchowa, dyrektor Instytutu Języka Polskiego UŚ. Kongres otworzył prorektor Uniwersytetu Śląskiego prof. dr hab. Ryszard Koziołek, w swoim przemówieniu z sentymentem wspominając lata spędzone na studiach polonistycznych i spotkania z śp. prof. dr hab. Ireną Bajerową. W inauguracji naukowego zjazdu uczestniczyli także dziekan Wydziału Filologicznego prof. dr hab. Rafał Molencki oraz wicedyrektor Instytutu Języka Polskiego UŚ prof. dr hab. Mirosława Siuciak. Według pomysłodawców i organizatorów Kongresu źródłem idei tego spotkania było „przekonanie, iż potrzebna jest konsolidacja środowiska, które, łącząc tradycję badawczą z nowoczesnością myśli, ma wiele do zaoferowania w kwestiach merytorycznych, metodologicznych i dydaktycznych”.

Pierwsze obrady miały charakter posiedzenia plenarnego, podczas którego podjęte zostały ważne zagadnienia natury ogólnej. Z referatami wystąpili: prof. dr hab. Bogdan Walczak (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) *Historia języka – subdyscyplina polimetodologiczna*, prof. dr hab. Stanisław Borawski (Uniwersytet Zielonogórski) *Synteza dziejów pol-*

szczyzny a możliwość integracji badań, prof. dr hab. Maria Wojtak (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) *Genologia historyczna – zarys koncepcji*, prof. dr hab. Danuta Ostaszewska (Uniwersytet Śląski) *O kierunkach genologicznych transformacji – w poszukiwaniu zmian na przestrzeni kształtowania się komunikacji społecznej*, prof. dr hab. Bogusław Wyderka (Uniwersytet Opolski) *O potrzebie nowej syntezy historii polszczyzny na Śląsku*, prof. dr hab. Leszek Bednarczuk (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie) *Prezentacja „Polskiego słownika etymologicznego” Witolda Mańczaka*. Wystąpienia wywołały żywą dyskusję, która przeniosła się nawet do kularów. Po przerwie wznowiono obrady w sekcjach. Odbywały się one w budynku rektoratu UŚ oraz w salach Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej (CINiBA). Referaty dotyczyły różnych szczegółowych zagadnień obecnych w językoznawstwie diachronicznym, m.in.: interpretacji dawnych tekstów, historycznojęzykowych badań regionalnych, historycznej leksykografii, źródeł wykorzystywanych w badaniach nad dziejami języka, onomastyki, stosowanych metodologii, wykorzystania najnowszych osiągnięć techniki i informatyki, miejsca i roli historii języka w dydaktyce polonistycznej, praktyki uniwersyteckiego kształcenia historycznojęzykowego. Pierwszy dzień Kongresu zakończył się uroczystą kolacją, podczas której serwowane były tradycyjne potrawy kuchni śląskiej.

Podczas drugiego dnia Kongresu Historyków Języka, 14 kwietnia, odbyły się uroczystości związane z nadaniem Instytutowi Języka Polskiego UŚ imienia Profesor Ireny Bajerowej. Brali w nich udział władze uczelni z Jego Magnificencją Rektorem Uniwersytetu Śląskiego prof. dr hab. Wiesławem Banysiem, władze Wydziału Filologicznego i Instytutu Języka Polskiego, rodzina i przyjaciele Profesor Ireny Bajerowej, uczestnicy Kongresu oraz społeczność akademicka. Podczas uroczystości odsłonięta została przez JM Rektora prof. dra hab. Wiesława Banysia, dziekana Wydziału Filologicznego prof. dra hab. Rafała Molenckiego i dyrektor Instytutu Języka Polskiego prof. dr hab. Magdalenę Pastuchową tablica pamiątkowa. Następnie odbyło się sympozjum „Non omnis moriar”. Z okolicznościowymi referatami wystąpili współpracownicy i członkowie rodziny Profesor Ireny Bajerowej: prof. Leonard Neuger *Występne przyjemności uczonego*, wnuk Mateusz Turlej *Szlakiem pamięci Zenona Klemensiewicza*, córka Renata Turlej *Narodziny języków współczesnej Hiszpanii* oraz dr hab. Aleksandra Niewiara *Wesół był Polak – z samodzielnych prac czeladnika*. Następnie Ewa Żurawska w imieniu NSZZ „Solidarność” wręczyła dyrektor Instytutu portret prof. Ireny Bajerowej. W ostatniej części uroczystości głos zabrali przyjaciele prof. Ireny Bajerowej. Wspominali ją prof. dr hab. Jadwiga Puzynina, prof. dr hab. Jadwiga Zieniukowa, prof. dr hab. Henryk Wróbel, prof. dr hab. Stefan Zabierowski i prof. dr hab. Stanisław Borawski. Na zakończenie uroczystości rodzinnymi wspomnieniami podzielił się syn Jerzy Bajer. Wszyscy uczestnicy Kongresu otrzymali książeczkę z wykładem prof. Ireny Bajerowej *Język jako źródło pozytywnych emocji uczestników komunikacji (tj. nadawcy i odbiorcy)*, który został wygłoszony 4 grudnia 2008 roku podczas nadania Autorce tytułu doktora *honoris causa* Uniwersytetu Śląskiego.

Po przerwie obiadowej w ramach Kongresu odbyły się dwie panelowe debaty. Pierwsza dotyczyła wyzwań badawczych i metodologicznych lingwistyki historycznej. Prowadzili ją prof. dr hab. Krystyna Kleszczowa z Uniwersytetu Śląskiego oraz prof. dr hab. Tomasz Mika z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Uczestnikami panelu byli: dr hab. Maciej Eder z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, prof. dr hab. Magdalena Hawrysz z Uniwersytetu Zielonogórskiego, prof. dr hab. Magdalena Pastuchowa z Uniwersytetu Śląskiego, prof. dr hab. Agnieszka Słoboda z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, dr hab. Piotr Sobotka z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz dr Izabela Winiarska-Górska z Uniwersytetu Warszawskiego. W czasie debaty podjęto następujące zagadnienia:

- w poszukiwaniu istoty badań historycznojęzykowych, rozpoznanie fałszywych dogmatów („zamach” na autorytety!),
- diachronia wobec, dla, wbrew synchronii – możliwości i ograniczenia w polu spotkania,
- metodologia i interdyscyplinarność w diachronii, sytuowanie historii języka polskiego wobec innych dziedzin, nowe metody w obrębie naszej dziedziny,
- postawa materiałowa badacza i podstawa materiałowa badań, słownik a tekst,
- perspektywy badań diachronicznych.

Do dyskusji włączyli się także pozostali uczestnicy Kongresu.

Druga panelowa debata zatytułowana została *Nauczycielskie zadania historyków języka wobec narodowej wspólnoty komunikatywnej dawniej i obecnie*. Prowadzącymi byli: prof. dr hab. Bernadeta Niesporek-Szamburska z Uniwersytetu Śląskiego i prof. dr hab. Stanisław Borawski z Uniwersytetu Zielonogórskiego. Dyskutantami byli: dr Magdalena Jurewicz-Nowak z Uniwersytetu Zielonogórskiego, dr hab. Jolanta Klimek-Grądzka z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, dr Irmina Kotlarska z Uniwersytetu Zielonogórskiego, prof. dr hab. Stanisław Koziara z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, dr Iwona Pałucka-Czerniak z Uniwersytetu Zielonogórskiego, dr Waldemar Podkidacz z III LO im. Stefana Batorego w Chorzowie, prof. dr hab. Helena Synowiec z Uniwersytetu Śląskiego, dr Dorota Szagun z Uniwersytetu Zielonogórskiego, prof. dr hab. Mirosława Wronkowska-Dimitrowa z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Dyskusja dotyczyła miejsca językoznawstwa diachronicznego w dydaktyce akademickiej, szkolnej i w glottodydaktyce oraz sposobów realizowania zadań edukacji historycznojęzykowej.

Między debatami panelowymi odbyła się niezwykle ciekawa sesja posterowa, w której uczestnicy Kongresu przedstawiali wyniki swoich badań na plakatach. Dyskusje z autorami przy poszczególnych posterach były bardzo ożywione.

Drugi dzień Kongresu zakończył się muzyczną uroczą. Uczestnicy zaproszeni zostali do pięknej, nowoczesnej, oddanej do użytku 1 października 2014 roku, siedziby Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia. W pierwszej części

koncertu zaprezentowano utwór *Grabstein für Stephan* op. 15 na gitarę i grupy instrumentów węgierskiego kompozytora Györgya Kurtága. Drugą część wypełniła *V Symfonia cis-moll* Gustava Mahlera w wykonaniu Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia pod batutą austriackiego dyrygenta Christiana Arminga.

W ostatnim dniu Kongresu, w piątek 15 kwietnia, kontynuowane były obrady w sekcjach. Zwieńczenie obrad stanowiły wygłoszone podczas kończącego konferencję posiedzenia plenarnego referaty głównych organizatorek Kongresu prof. dr hab. Magdaleny Pastuchowej *Metoda czy metodologia? Współczesne potrzeby historii języka* oraz prof. dr hab. Mirosławy Siuciak *Nowe perspektywy i zadania historii języka polskiego*. Kongres oficjalnie podsumował prof. dr hab. Bogdan Walczak z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Na zakończenie podjęto decyzję, że obecny Kongres Historyków Języka był pierwszym spotkaniem zajmujących się diachronią badaczy i będzie miał swoją kontynuację co 4–5 lat. Tym zapewnieniem i gorącymi podziękowaniami dla organizatorów Kongresu zamknięto.

Po zakończeniu spotkania uczestnicy mieli możliwość zwiedzania Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej (CINiBA) oraz zapoznania się ze zbiorami specjalnymi tej instytucji. Mogli też odwiedzić nową, otwartą 26 czerwca 2015 roku, siedzibę Muzeum Śląskiego, znajdującą się w kompleksie budynków dawnej Kopalni Węgla Kamiennego Katowice, i podziwiać niezwykle cenne zbiory udostępnione w ramach prezentowanych wystaw: *Galeria sztuki polskiej 1800–1945*, *Galeria sztuki polskiej po 1945 roku*, *Galeria plastyki nieprofesjonalnej*, *Światło historii. Górny Śląsk na przestrzeni dziejów*, *Galeria śląskiej sztuki sakralnej* oraz *Laboratorium przestrzeni teatralnych – przeszłość w teraźniejszości*.

Na zakończenie trzeba dodać, że partnerami Kongresu Historyków Języka było wiele ważnych instytucji naukowych i kulturalnych: Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka (CINiBA), Katedra Międzynarodowych Studiów Polskich, Katedra Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej, Regionalny Ośrodek Kultury w Katowicach, Muzeum Śląskie, Szkoła Języka i Kultury Polskiej, Oddział Katowicki Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego oraz Stowarzyszenie Przyjaciół Instytutu Języka Polskiego UŚ „Via Linguae”.

Patronat nad Kongresem objęły media: Polskie Radio Katowice, TVP 3 Katowice, „Dziennik Zachodni”, „Nasze Miasto”, „Gazeta Uniwersytecka UŚ”, Telewizja internetowa UŚ.

Jolanta Migdał

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu